

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนใน 3 มิติ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งให้เกิดการเสริมสร้างความรู้ตามความเหมาะสมของคนทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคงและสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในขณะเดียวกันมุ่งเสริมสร้างคนไทยให้มีสุขภาวะที่ดีควบคู่กับการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ จัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพทั้งในด้านความรู้ความสามารถและทักษะที่สอดคล้องกับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีการส่งต่ออย่างเชื่อมโยง ตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปสู่ระดับวิชาชีพ โดยเสริมสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนทุกระดับในการพัฒนาสมรรถนะแรงงาน โดยจัดหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นที่หลากหลาย สำหรับแรงงาน เพื่อสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพและเป็นช่องทางการเปลี่ยนงานตามความถนัดเหมาะสมกับศักยภาพ และสอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งส่งเสริมการฝึกงานในสถานประกอบการให้กว้างขวาง ผลักดันองค์กรต่าง ๆ ในสังคม เช่น องค์กรชุมชน สถานประกอบการ สถาบันการแพทย์ สถานสงเคราะห์ เป็นต้น ให้จัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่มุ่งจัดการเรียนขั้นพื้นฐานและวิชาการด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 ได้กำหนดแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 8 (2) ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมาตรา 9 ว่า การจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาต้องยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คำนี้ถึงการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น และมาตรา 39 ที่กำหนดให้

กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 44 กำหนดเจตนารมณ์ให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีอิสระคล่องตัวในการบริหาร สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการนำแนวคิดหลักของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ที่เน้นการบริหารในรูปองค์คณะบุคคล คือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีการบริหาร แบบมีส่วนร่วม กระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 2-3)

ในการบริหารงาน โรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัดการศึกษา โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียนในการจัดการศึกษามากขึ้น บทบาทสำคัญที่สุดในสถานการณ์ปัจจุบันเน้นการพัฒนาชุมชนและในขณะเดียวกันต้องดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนด้วย อมรวิชช์ นาครทรรพ (2548 : 68-69) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ความร่วมมือ การช่วยเหลือหรือการให้การสนับสนุนในการทำงาน หรือการปฏิบัติการ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เป็นวัตถุประสงค์ร่วมกัน ปกติมักจะแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลหรือระหว่างหน่วยงานหรือระหว่างฝ่ายสองฝ่าย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาควรมีการกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษากับสถานศึกษาเพราะสมาชิกในชุมชนบางส่วนคิดว่า การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ สำคัญของสถานศึกษาเท่านั้นผู้ปกครอง ชุมชนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ถ้าจะให้มีส่วนร่วมไม่รู้ว่าจะมีส่วนร่วมในเรื่องใด ทำอย่างไรตนเองเป็นผู้มีความรู้ น้อย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นโดยสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้สถานศึกษาได้กระตุ้นและส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผล ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สนธยา พลศรี, 2547 : 190)

การพัฒนาสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างยั่งยืน และ อย่างเป็นที่ต้องการของผู้ปกครอง นักเรียน ตลอดทั้งบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนนั้น นักวิชาการทางการบริหารการศึกษาหลายท่านต่างแสดงทัศนะตรงกันว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญ และผู้บริหารสถานศึกษาในยุคของการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา วิชาชีพอยู่เสมอ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 121) กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนว่ามีบทบาท อันได้แก่ 1) เป็นผู้กำหนดรูปแบบหรือแนวทาง

การประสานงาน ว่ามีแนวทางรูปแบบของความสัมพันธ์ ควรจะเป็นรูปแบบใดและการประสานสัมพันธ์ จะทำโดยทางใด 2) เป็นผู้ประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ด้วยตนเองหรือในบางครั้งจะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการหรือหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชน 3) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนและในบางครั้งผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่ม ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี มีประโยชน์แก่ชุมชน และ 4) เป็นผู้แก้ปัญหา ปัญหาบางประการของชุมชนไม่สามารถตกลงกันได้ จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือและแนะนำจากบุคคลภายนอก ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน

จากการที่ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายแนวทางการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล แต่ด้วยปัญหาหลักของการจัดการศึกษาไทยในช่วงที่ผ่านมา มีหลายด้าน ด้านหนึ่งนั้นคือ ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบว่า มีสาเหตุมาจากการบริหารแบบรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง การขาดเอกภาพด้านนโยบาย การมีส่วนร่วมของประชาชน และการจัดสรรงบประมาณ ทำให้ผู้ปฏิบัติต้องคอยรับคำสั่งจากส่วนกลาง ขาดการมีส่วนร่วมคิดและร่วมทำ จากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียการประสานงานด้านนโยบายและด้านการปฏิบัติขาดประสิทธิภาพ การบริหารงบประมาณยังไม่มีประสิทธิภาพและขาดความโปร่งใส และที่สำคัญ คือ ปัญหาความด้อยประสิทธิภาพของผู้บริหารการขาดระบบการตรวจสอบและประเมินผู้บริหารโรงเรียน (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2546 : 25) พฤติกรรมการบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการศึกษานั้น องค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในอันดับต้น ๆ คือ พฤติกรรม การบริหารที่ได้แสดงออกถึงความร่วมมือกับบุคลากร สังคม และชุมชน ให้เกิดการยอมรับ ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตาม จะส่งผลให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยหลักย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำของสถานศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาโดยตรงจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบและกระบวนการปฏิรูปการศึกษา (นิโรธ สมัตตภาพงศ์, 2550 : 5) ดังที่ เรนซิส ไลเคิร์ต (Rensis Likert, 1961 อ้างถึงใน สุพจน์ วิชัยศรี, 2550 : 12) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า การจัดองค์การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพที่ใช้บริหารแล้วจะได้ทั้งงานและน้ำใจคนนั้นต้องเกิดจากองค์ประกอบของการบริหารสำคัญ 6 ประการ กล่าวคือ แบบการบริหารใดมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะการปฏิบัติหรือสภาพการจัดองค์การบริหารขององค์ประกอบต่อไปนี้คือ 1) การเป็นผู้นำ (Leadership) 2) การจูงใจ (Motivation) 3) การติดต่อสื่อสาร (Communication) 4) การตัดสินใจ (Decision Making) 5) การกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) และ 6) การควบคุมการปฏิบัติงาน (Control) เพราะฉะนั้นภารกิจหลักทั้ง 6 งานของโรงเรียนจะดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมการบริหาร

ให้เหมาะสมกับงานทั้ง 6 งาน เพื่อนำพาโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างสูงสุด

ปัจจุบันแม้ว่าการจัดการศึกษาของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาจะกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในด้านการขยายการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ การขยายพื้นที่ก่อสร้างอาคาร การจัดซื้อครุภัณฑ์ แต่เมื่อพิจารณาถึงด้านคุณภาพการศึกษาพบว่ากำลังเป็นจุดวิกฤติของระบบการศึกษาไทยนั่นคือคุณภาพการบริหารการศึกษาต่ำลงกว่าก่อน (กรมวิชาการ อ้างถึงใน มงคล ศรีมหาพรหม, 2549 : 6) และ สุวิชา วิริยมานุญษ์ (2554 : 3) กล่าวว่า ปัญหาด้านการบริหารและการจัดการเป็นอีกปัญหาสำคัญหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารไม่บรรลุผลในการจัดการศึกษา มีสาเหตุที่สำคัญก็คือ การขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งมีผลมาจากการจัดการศึกษาของไทยมักถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ของสถานศึกษา ของผู้บริหาร และครูที่มีระบบราชการเป็นกลไกสำคัญของการจัดการ ส่งผลให้การจัดการศึกษาของไทยแปลกแยกจากวิถีชีวิต ไม่มีกลไกทางสังคมที่เข้ามาตรวจสอบคุณภาพของผู้บริหารและครู ซึ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหาร โรงเรียนที่จะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย โดยต้องอาศัยนโยบายและการบริหารจัดการเป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน จึ้นขึ้นอยู่กับศักยภาพของโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียนบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพของโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน หากผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 : 219-222 อ้างถึงใน สุเทพ สังกะเพศ, 2550 : 35) อคิน รพีพัฒน์ (2547 : 49) อภิญา กังสนารักษ์ (2548 : 14-15) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 143) (สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545 อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ, 2549 : 23-24) และสมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2550 : 14) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและจำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 6) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล จะส่งผลให้การบริหารศึกษาสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ และยังเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ระบุสภาพการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ไว้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้เปิดโอกาสให้ผู้แทนภาคเอกชนและผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการระดับต่าง ๆ สนับสนุนทรัพยากร

เพื่อพัฒนาการศึกษา จัดทำโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคีเครือข่าย และร่วมทำความตกลงร่วมกัน (MOU) ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับการจัดการศึกษาของภาคเอกชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏว่า สัดส่วนการจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐต่อภาคเอกชน เท่ากับ 83 : 17 และได้ระบุปัญหาและอุปสรรค ในการส่งเสริมให้ภาคชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา คือ 1) ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา โดยคิดว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของครูและสถานศึกษา 2) ผู้ปกครอง และชุมชน ไม่มีเวลาในการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนเท่าที่ควร 3) การประชาสัมพันธ์ถึงศักยภาพของสถานศึกษาแต่ละประเภท ยังไม่เพียงพอ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนองค์กรภาครัฐและเอกชนยังไม่เพียงพอ และ 5) ความเข้าใจไม่ตรงกันในการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถานศึกษากับภาคเอกชนและสถานประกอบการ สถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2, 2552 : 4)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ว่าอยู่ในระดับใด มีพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ตลอดจนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษ่อื่น ๆ ใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนา กำหนดนโยบายและวางแผนการ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารในการมีส่วนร่วมของชุมชนมีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐาน บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติต่อไป

คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 อยู่ในระดับใด
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 อยู่ในระดับใด
3. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

ขอบเขตการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 126 โรงเรียน จำนวน 1,273 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 123 คน ครูผู้สอน 1,150 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สุ่มโดยใช้ตารางเครจีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์, 2550 : 189) โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportion Stratified Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 386 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 95 คน และครูผู้สอน 291 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาตัวแปรตามรายละเอียด ดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการบริหาร 6 ด้าน ได้แก่

- 2.1.1 ด้านการเป็นผู้นำ
- 2.1.2 ด้านการจูงใจ
- 2.1.3 ด้านการติดต่อสื่อสาร
- 2.1.4 ด้านการตัดสินใจ
- 2.1.5 ด้านการกำหนดเป้าหมาย
- 2.1.6 ด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน

2.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

- 2.2.1 การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม
- 2.2.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 2.2.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา
- 2.2.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 2.2.5 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 2.2.6 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ที่ปฏิบัติและสามารถสังเกตได้ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นผู้นำ 2) ด้านการจูงใจ 3) ด้านการติดต่อสื่อสาร 4) ด้านการตัดสินใจ 5) ด้านการกำหนดเป้าหมาย 6) ด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน

1.1 ด้านการเป็นผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แสดงวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของครูและผู้ปกครอง การรับฟัง การให้อิสระและเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นในงานที่สำคัญ ให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการจูงใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออก โดยการส่งเสริมให้กำลังใจแก่ครูในโรงเรียนและผู้ปกครองที่มีปัญหา มีความยุติธรรม ยกย่องชมเชย กระตุ้นและจูงใจผู้ได้บังคับบัญชาให้พัฒนาตนเอง สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเท เสียสละ อุทิศเวลาให้องค์กรอย่างเต็มที่

1.3 ด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกในการติดต่อสื่อสาร การแสวงหาความรู้ ข้อมูล แจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโรงเรียนให้แก่ครูและผู้ปกครองได้รับทราบ ส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนมีการสื่อสารซึ่งกันและกันภายในองค์กร กลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและเปิดรับเรื่องราวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

1.4 ด้านการตัดสินใจ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกในการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ กำหนดสายบังคับบัญชาเพื่อใช้ในกระบวนการบริหาร โดยเปิดโอกาสให้ครูและชุมชนได้มีส่วนร่วมและมีอิสระตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย มีการสั่งการได้อย่างมีขั้นตอนชัดเจน โดยใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการประกอบการตัดสินใจและช่วยสร้างแรงจูงใจแก่ครูในการทำงานร่วมกันเพื่อปรับปรุงพัฒนางาน ให้บรรลุตามเป้าหมาย

1.5 ด้านการกำหนดเป้าหมาย หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ครูในโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน มีการปรึกษาหารือเพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสมในการกำหนดเป้าหมายซึ่งมีความสัมพันธ์กับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน สามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที สร้างความพึงพอใจให้ผู้ได้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่วางไว้

1.6 ด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกในการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและสนับสนุนการพัฒนาครู ตลอดจนชุมชนอย่างต่อเนื่อง กำหนดสายงานบังคับบัญชาที่ชัดเจนเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของครู ควบคุมการปฏิบัติงานของครูและชุมชนโดยมีหลักเกณฑ์ ที่เป็นมาตรฐานและยุติธรรม รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเมื่อประสบปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อให้กิจการของหน่วยงานหรือของชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือริเริ่มคิดสิ่งใหม่ ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จัดโครงการหรือกิจกรรมของ

สถานศึกษา ร่วมเสนอแนวทางในการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา และการเสนอ กิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีให้แก่ผู้เรียน

2.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง วางแผนส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อม ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงการระดมทรัพยากรทางการศึกษา

2.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา ร่วมคิดวิธีการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น จากการจัดการศึกษาในปีที่ผ่านมา ร่วมตัดสินใจในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้แก้ปัญหา ในการจัดการศึกษา และมีส่วนร่วมประชุมเพื่อตัดสินใจที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา

2.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน ตามแผนงานโครงการของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ ร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในโครงการหรือ กิจกรรมของโรงเรียน และสละเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน

2.5 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ และภาคภูมิใจในความสำเร็จในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนชุมชนได้รับการยกย่องประกาศ เกียรติคุณในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม ได้รับการบริการจากโรงเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกหรือ กิจกรรมต่าง ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ที่โรงเรียนจัดขึ้น

2.6 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการติดตามความก้าวหน้าและร่วมประเมินผลงานของนักเรียน ร่วมประเมินผลการดำเนินการตาม โครงการของโรงเรียน การร่วมให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน และ ร่วมสรุปผลการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บริหาร สถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

4. ครูผู้สอน หมายถึง ครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

5. ชุมชน หมายถึง ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ที่อยู่ในเขตบริการของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

6. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

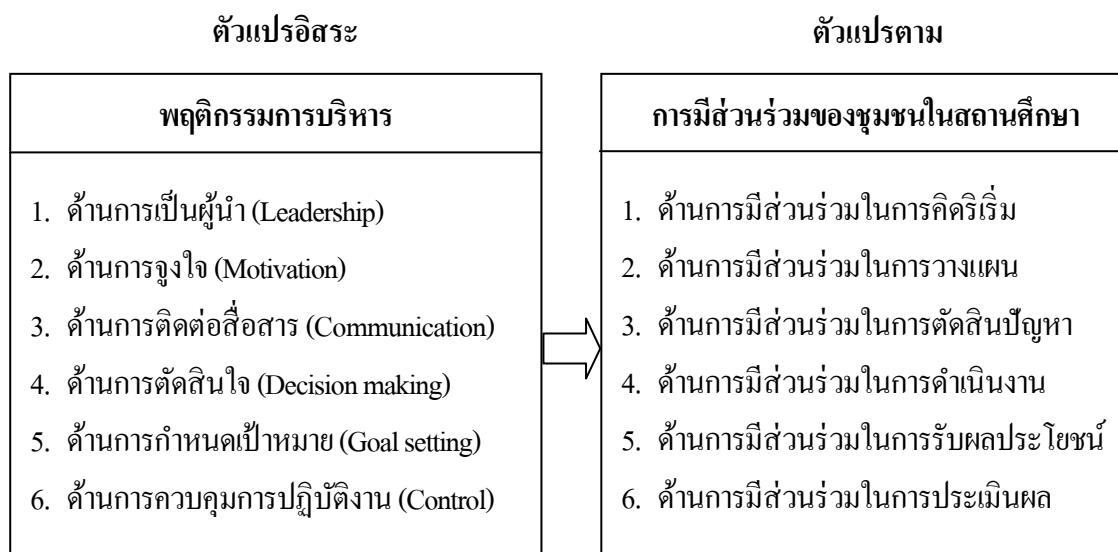
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ คือ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ได้มาจากแนวคิดของ เรนซิส ไลเคิร์ต (Rensis Likert, 1961 อ้างถึงใน สุพจน์ วิชัยศรี, 2550 : 12) ซึ่งได้วิเคราะห์พฤติกรรมการบริหารไว้ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการเป็นผู้นำ (Leadership) 2) ด้านการจูงใจ (Motivation) 3) ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) 4) ด้านการตัดสินใจ (Decision making) 5) ด้านการกำหนดเป้าหมาย (Goal setting) 6) ด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน (Control)

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา ได้มาจากการสังเคราะห์แนวความคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 : 219-222 อ้างถึงใน สุเทพ สังกะเพศ, 2550 : 35) อคิน รพีพัฒน์ (2547 : 49) อภิญา กังสนารักษ์ (2548 : 14-15) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 143) (สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545 อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์และคณะ, 2549 : 23-24) และสมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2550 : 14) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย จำแนกออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 6) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำเสนอในแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ดังนี้

1. สถานศึกษาได้ข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารของสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการบริหารของสถานศึกษาในการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ผลจากพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาจะเกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษานำไปใช้ประโยชน์เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาต่อไป